

A KORAI MODERN UTÓÉLETE
THE AFTER-LIFE OF EARLY MODERN

SZOCREÁL ÉPÜLETEK
SOCIALIST REALIST BUILDINGS

MODERN ÉPÜLETEK
MODERN BUILDINGS

BRUTALISTA ÉPÜLETEK
BRUTALIST BUILDINGS

• A második világháború egész Európában hatalmas károkat okozott. A háború utáni építészet egyik alapvető kérdése az építészet és technika megfelelő viszonyának kialakítása lett. Ebben az időszakban az építészet alakulását erősen befolyásolta az építőanyag-ipar és szerkezetgyártás rohamos fejlődése is. A beton, vasbeton, acél és üveg mellett újabb anyagok és szerkezetek tágitották, szélesítették az építések lehetőségeit. A második világháború utáni építészet alakulását súlyos társadalmi (szociális) ellentmondások is terhelték. A korszak fő alkotó módszerevé, a tervezés és formálás kiinduló pontjává az épület rendeltetése, a funkció vált.

A magyar építészet második világháború utáni története több korszakra osztható. 1945 után az ország újjáépítése volt az építészet legfontosabb feladata. Ebben az időben kevés új épület épült, ezek a háború előtti modern mozgalmak jegyeit viselték magukon. 1951 őszén a Magyar Építőművészek Szövetsége határozatban döntött amellett, hogy "gyökereikig fel kell számolni az imperialista burzsoázia építészetének népeellenes befolyását a magyar építészetre". A modern építészeknek a reformkor klasszicizáló építészetét, "annak haladó, emelkedő szakaszait", ajánlották utánzásra. A magyar építészetben ezt az 1956-ig tartó időszakot nevezzük „szocreálnak”.

1956 után a magyar építészek igyekeztek felvenni a korai modern építészet fejlődésének 1951-ben elvesztett fonálát: az építészet eszközei azonban időközben a világon nagyot változtak és a hagyományos, historizáló épületek kivitelezéséhez szokott magyar építőipar számára sem volt egyszerű feladat a rajzszalagokon születő, újszerű, korszerű épületek kivitelezése. A következő tabló a tematikus kutatások során feltárt budapesti példákon keresztül mutatják be a magyar építészet 1945 utáni fejlődését, hangsúlyozva a Budai Vár foghíjbeépítéseinek nagyszerűségét, a tömeges lakásépítést megelőző kísérletek fontosságát, kiemelve a korszak anyaghasználatra és részletképzésre vonatkozó sajátosságait.

• The Second World War caused huge damage throughout Europe. One of the fundamental issues of post-war architecture was to find the right relationship between architecture and technology. The development of architecture during this period was also strongly influenced by the rapid development of the building materials industry and structure manufacturing. In addition to concrete, reinforced concrete, steel and glass, new materials and structures broadened the options available for architects. The development of architecture after the Second World War was also marked by serious social contradictions. The purpose of the building and function became the main creative method of the period, the starting point for design and shaping.

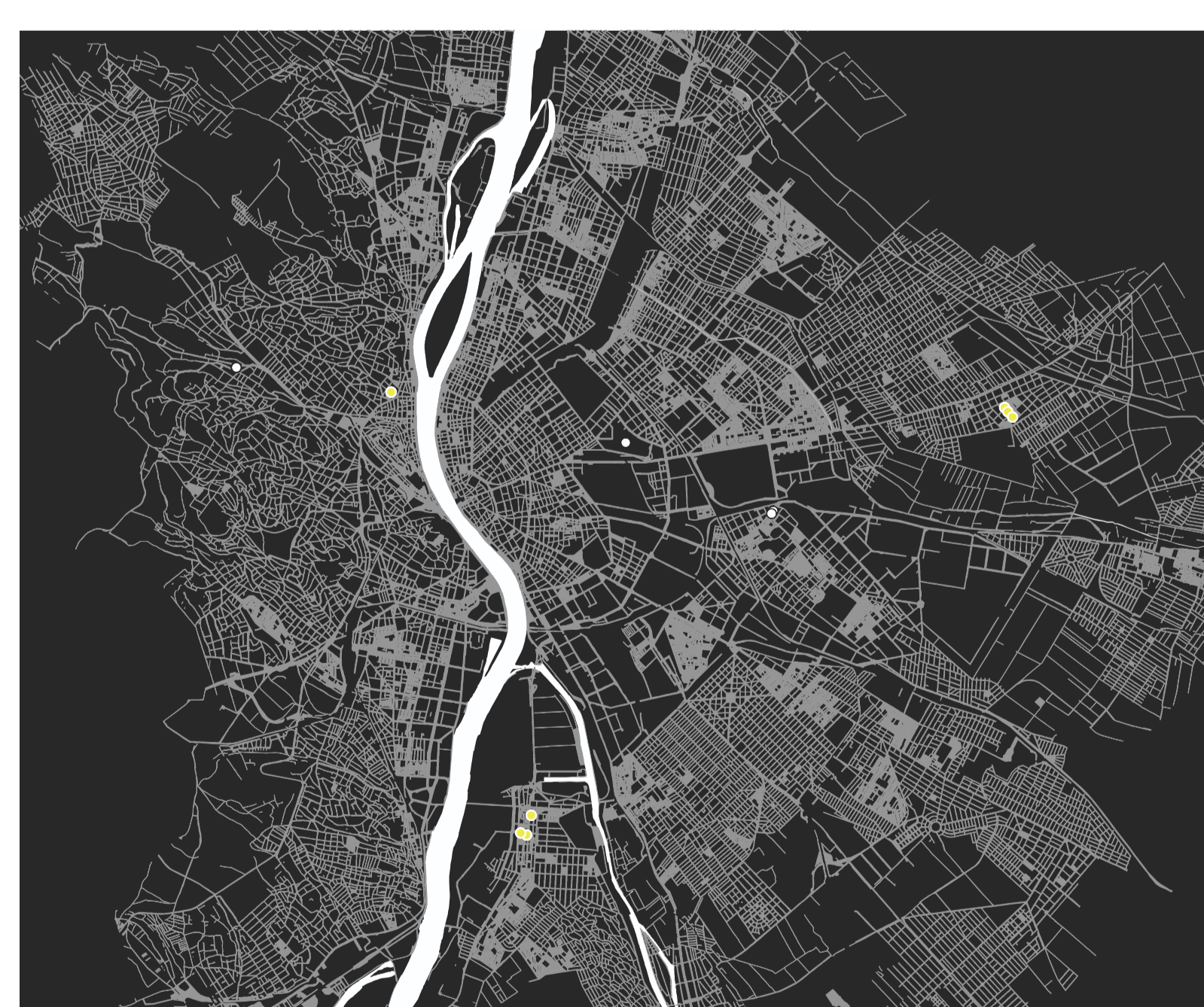
The history of Hungarian architecture after the Second World War can be divided into several periods. After 1945, the rebuilding of the country was the most important task of architects. Few new buildings were built at this time, and they bore the hallmarks of the pre-war modern movements. In the autumn of 1951, the Association of Hungarian Architects determined in a resolution that "the anti-people influence of the imperialist bourgeoisie's architecture on Hungarian architecture must be eliminated up to its very roots". Modern architects were recommended to imitate the "progressive, ascending phases" of the classicist architecture of the reform era. This period up to 1956 is called socialist realism ("szocreál") in Hungarian architecture.

After 1956, Hungarian architects tried to pick up the thread of the development of early modern architecture lost in 1951; however, the means of architecture had changed a lot in the meantime all over the world and it was not an easy task for the Hungarian construction industry, which had been used to the construction of traditional, historicist buildings, to construct the new, modern buildings created on drawing boards. The following tables present the development of Hungarian architecture after 1945 through examples revealed by thematic research in Budapest, emphasising the magnificence of infill in Buda Castle and the importance of the experiments preceding the mass housing construction and highlighting the specificities of the period in terms of the use of materials and detailing.

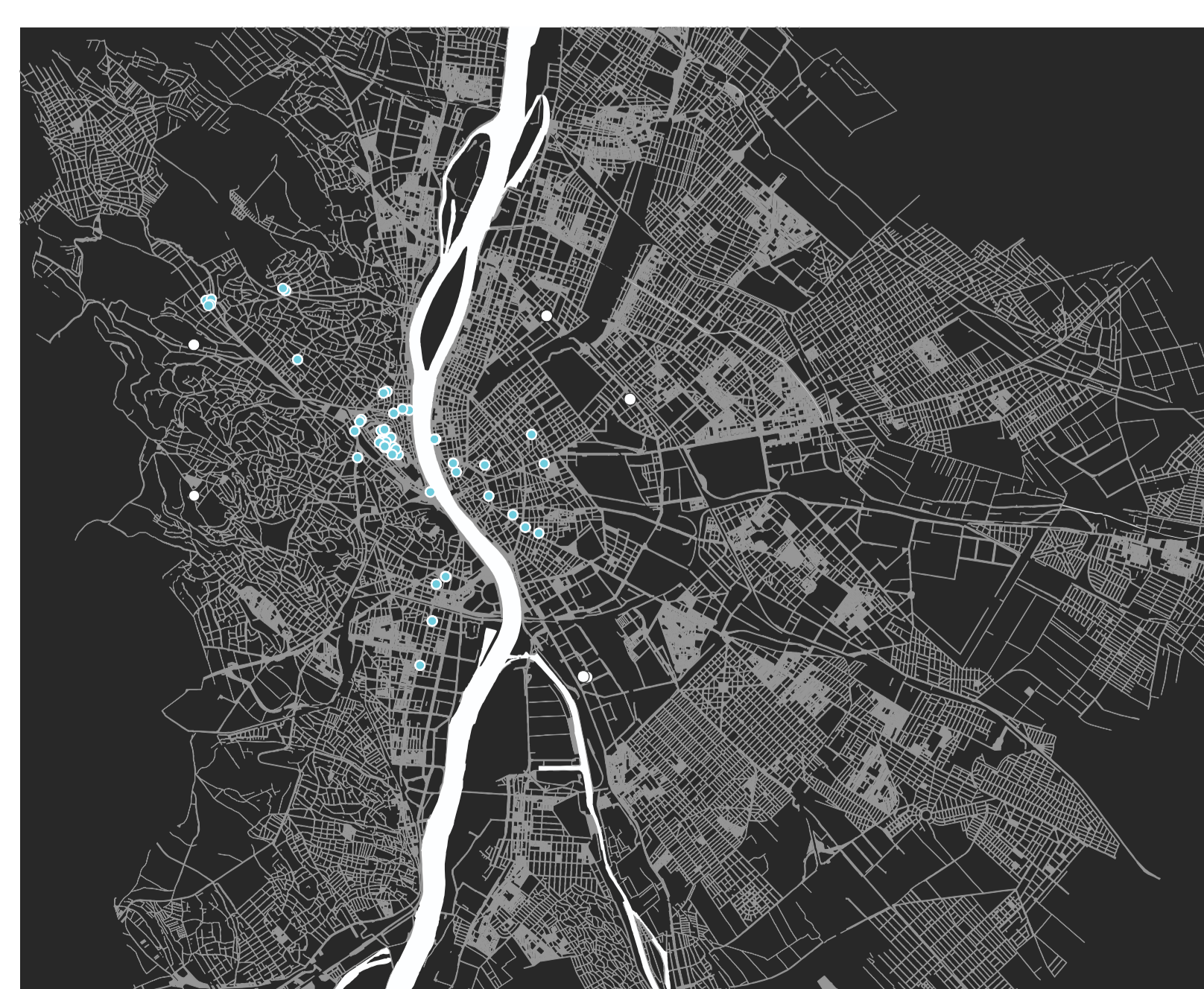
A KORAI MODERN UTÓÉLETE
THE AFTER-LIFE OF EARLY MODERN

○ 1994-2017 között védelem alá helyezve
protected in 1994-2017
● 2017-2022 között védelem alá helyezve
protected in 2017-2022

SZOCREÁL ÉPÜLETEK
SOCIALIST REALIST BUILDINGS

○ 1994-2017 között védelem alá helyezve
protected in 1994-2017
● 2017-2022 között védelem alá helyezve
protected in 2017-2022

MODERN ÉPÜLETEK
MODERN BUILDINGS

○ 1994-2017 között védelem alá helyezve
protected in 1994-2017
● 2017-2022 között védelem alá helyezve
protected in 2017-2022

BRUTALISTA ÉPÜLETEK
BRUTALIST BUILDINGS

● 2017-2022 között védelem alá helyezve
protected in 2017-2022

A KORAI MODERN UTÓÉLETE • THE AFTER-LIFE OF EARLY MODERN

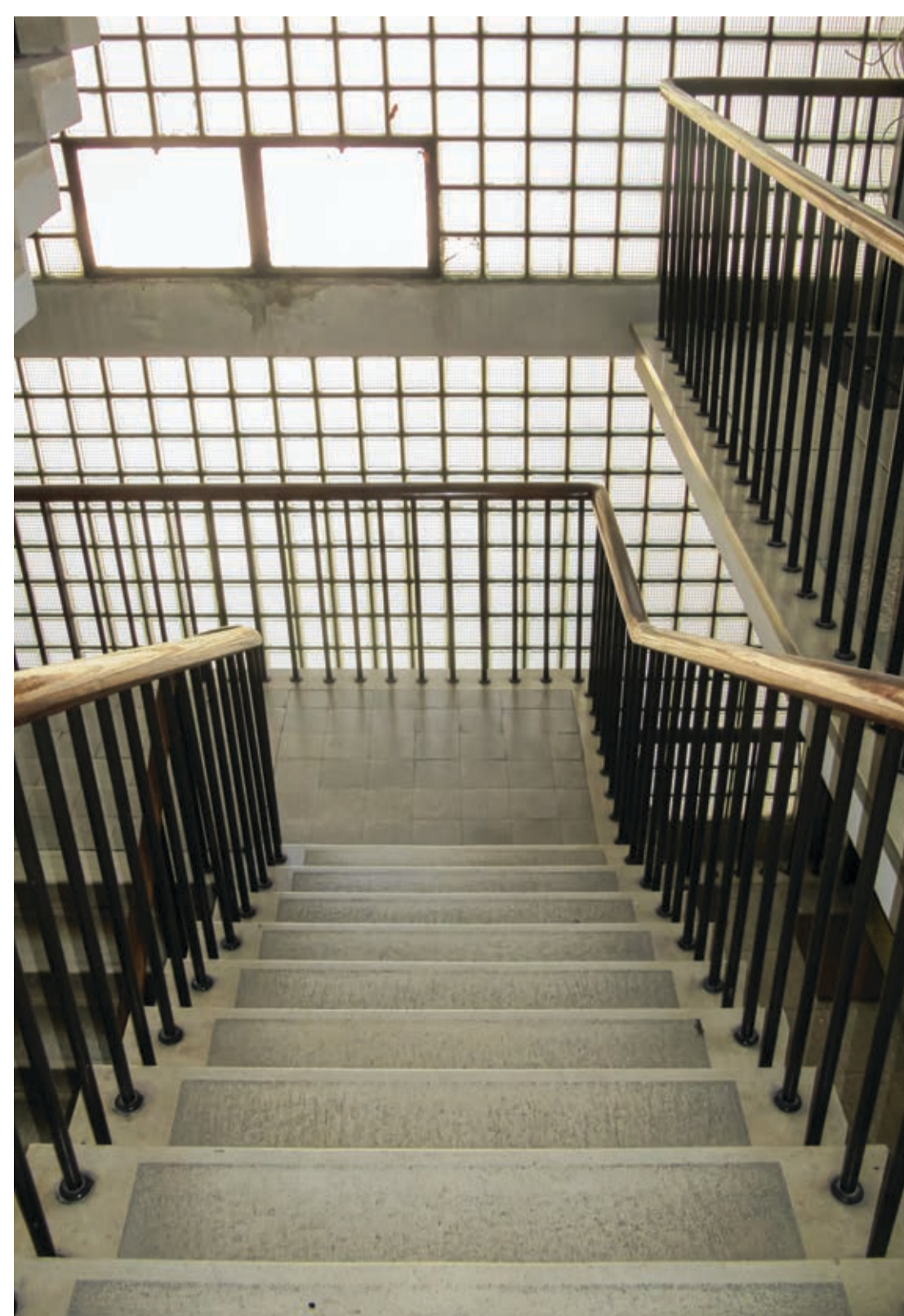
• A második világháború utáni újjáépítés kezdetén folytatódott a '40-es évek eleje óta tartó modern építészeti térfoglalása. Európai színvonalú lakó- és középületek jöttek létre, nemritkán a nagyközönség, főképpen a kispolgári réteg értelmiségének ízlésével szembenálló módon. A modern építészeti elveinek érvényesítése és felhasználása túl gyorsan történt, sok felületesen átvett formaelem divatként jelentkezett, mégis törekvéseiben mindenképpen előremutatónak tekinthető. A Bem rakparton álló 8 emeletes, arkádós lakóépület megegyése idején különleges geometriájával, tágas, nagyvonalú lépcsőházával, igényes anyaghasználatával, panorámás erkélyes lakásaival a korai modern építészeti egyik utolsó mohikánja. A magyarországi úttörőmozgalom 1946-os születésével függ össze az Úttörővasút gondolata. A szocialista nevelés egyik eszköze volt az Úttörővasút (ma Gyermekvasút) üzemeltetése gyerekekkel, ezért az építészek a vasútállomás épületeinek méretét elsősorban a gyermekek szolgálatába állították, másodsorban a táj szerves részeként tervezték meg ezeket. A modern építészeti eszköztárával átgondoltan megkomponált épületek a korai modern építészeti természeti környezethez illeszkedő példái.

• At the beginning of the reconstruction following the Second World War, the takeover of modern architectural going on since the early 1940s continued. European-standard residential and public buildings were created, often in a way that went against the tastes of the general public, especially the intellectuals of the lower middle classes. The application and use of the principles of modern architecture happened too quickly, and many superficially adopted formal elements became merely fashionable, nevertheless, the ambitions were certainly forward-looking. At the time of its construction, the 8-storey, arcaded residential building on Bem rakpart was one of the last Mohicans of early modern architecture with its unique geometry, spacious, generous staircase, sophisticated use of materials and apartments with panoramic balconies. The idea of the Pioneer Railway is linked to the birth of the Hungarian pioneer movement in 1946. Running the Pioneer Railway (now the Children's Railway) with children was one of the tools of socialist education, therefore architects designed the size of the station buildings primarily to serve children, and secondarily as an integral part of the landscape. Thoughtfully composed using the tools of modern architecture, these buildings are examples of early modern architecture in harmony with the natural environment.

II. BEM RAKPART 36-37. (FŐ UTCA 59-61., VITÉZ UTCA 2.)

- tervező: Németh Pál, Scultéry János és Szilágyi Jenő, 1948-1949
- lakóépület
- designed by: Németh Pál, Scultéry János and Szilágyi Jenő, 1948-1949
- residential building

foto: Huber Dávid

XII. GYERMEKVASÚT SZÉCHENYIHEGY ÁLLOMÁS

- tervező: Fodor E. Jenő és Zahradniczky István, 1950
- eredetileg Úttörővasút
- designed by: Fodor E. Jenő and Zahradniczky István, 1950
- originally: Pioneer Railway

foto: E. Juhász Veronika

II. GYERMEKVASÚT HÁRSHEGY ÁLLOMÁS

- tervező: Fodor E. Jenő, Zahradniczky István és Gilyén József, 1950
- eredetileg Úttörővasút
- designed by: Fodor E. Jenő, Zahradniczky István and Gilyén József, 1950
- originally: Pioneer Railway

foto: E. Juhász Veronika

SZOCIALISTA REALIZMUS – „SZOCREÁL” · SOCIALIST REALISM – “SZOCREÁL”

• Az '50-es évek építészetét a „szocreál” évtizedeként szokták emlegetni, holott a szocialista realista stílus alig öt évig volt egyeduralgoló. 1951-ben az építészet egyértelmű feladatot kapott a politikától: véghez kellett vinnie az építmények szocialista kulturális forradalmát. A tartalmában szocialista építészet nyilvánvaló példája a szovjet építészet volt, melynek célja „olyan technikailag tökéletes, gazdaságos, célszerű és szép épületek létrehozása, melyek a szocialista életörömet, korszakunk eszméinek és célkitűzéseinek fenségét tükrözik”. A tartalmában szocialista építészet tehát praktikus, művészi és monumentális egyszerre. 1956 után a politikai nyomás enyhülésével az építészet stílust kényszerítő erő alábbhagyott és az építész társadalom az addig tiltott gyümölcsként a Nyugatot szimbolizáló „disztelen” modernizmus felé vette az irányt. A közgondolkodás a „szocreál” és a modern fogalmát konzekvensen keveri, holott a „szocreál” klasszikus formai elemekkel, párkánnyal, timpanonnal, ablakkeretekkel formálja az épületek külső megjelenését, ami ma is kedvelté teszi azokat, míg a modern, szigorúan a szerkezetből adódó ritmusokkal alakított épületei általában kevésbé kedveltek.

• The architecture of the '50s is often referred to as the decade of “szocreál” even though the socialist realist style was only dominant for about five years. In 1951, architecture was given a clear mandate by politics to carry out a socialist cultural revolution in architecture. The architecture of a socialist content obviously followed the example of Soviet architecture, which aimed to create “technically perfect, economical, functional and beautiful buildings that reflect the socialist joy of life and the magnificence of the ideals and objectives of our times”. Socialist architecture is thus practical, artistic and monumental at the same time. After 1956, as political pressures eased, the stylistic constraints on architecture subsided and the architectural community turned to “unadorned” modernism, which had hitherto been the forbidden fruit of the West. The concepts of “szocreál” and “modern” are consistently confused in public thinking, although “szocreál” shapes the exterior of buildings with classical formal elements such as cornices, tympanums and window frames, which still make them popular today, while modern buildings, created with strict structural rhythms, are generally less popular.

XXI. SZENT IMRE TÉR 11-12.

- tervező: Weichinger Károly, 1952
- eredetileg pártház
- designed by: Weichinger Károly, 1952
- originally: party house

foto: Juhász Norbert

XXI. KOSSUTH LAJOS UTCA 30-46.

- tervező: Dávid Károly, 1952
- eredetileg munkásszállás
- designed by: Dávid Károly, 1952
- originally: workers' accommodation

foto: Juhász Norbert

XVI. DIÓSY LAJOS UTCA 22/A, B, C

- tervező: Wágner László és Fodor László, 1952-1954
- eredetileg II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskola
- designed by: Wágner László and Fodor László, 1952-1954
- originally: II. Rákóczi Ferenc Military Highschool

foto: Juhász Norbert

FOGHÍJBÉÉPÍTÉSEK A BUDAI VÁRBAN · INFILL IN BUDA CASTLE

Az 1956 után konszolidálódott politika érzékelhető pezsgést idézett elő az építészetben a '60-as évek elején. Az 1958-tól felfutó foghíjbéépítési program háttérében politikai megfontolások álltak: a lakótelepi lakásépítés mellett a magasabb színvonalú, és a háborús sebeket begyógyító foghíjbéépítések az életszínvonal emelkedését demonstrálták. Miközben a közvélemény az elpusztult épületek eredeti állapotban való helyreállítását kívánta, a szakma két lehetőség közül választhatott: az új, modern épület megpróbál alkalmazkodni, illeszkedni környezetéhez, vagy ellenkezőleg, éles kontrasztot képez azzal. A korszerű technikával épült modern épületek anyaghasználatá és részletei is különböztek a régi környezetüktől, ezért az alkalmazkodás, az illeszkedés az általánosabb formai-esztétikai jellemzők, tehát a tömeg, a beépítés, az arány, a ritmus, a plasztika szintjén valósult meg. A Budai Vár foghíjbéépítései jelentették akkor a pozitív példát, és ezek közül ma is követendő a Szentháromság utca és az Úri utca sarkán álló három saroképület együttese. A lakóépületek koruk ikonikus alkotásai, amelyek együtt, de külön-külön is a történeti korba illesztett foghíjbéépítés iskolapéldái.

The consolidation of politics after 1956 led to a noticeable boom in architecture in the early 1960s. The ramp-up of the infill programme from 1958 onwards was driven by political considerations: in addition to the building of housing estates, the gap-filling construction projects of a higher quality meant to heal war wounds demonstrated the rise in living standards. While the public demanded that the buildings destroyed be restored to their original condition, the profession had two choices: the new, modern building could try to adapt to and fit in with its surroundings or, on the contrary, it could be in sharp contrast with them. Modern buildings, constructed using modern techniques, differed from their old surroundings both in their use of materials and their details, therefore adaptation and fitting in were achieved at the level of more general formal-aesthetic characteristics, i.e. mass, construction, proportion, rhythm and plasticity. At the time, the infill of the Buda Castle meant the most positive example, and the combination of the three buildings on the corner of Szentháromság street and Úri street are still worth following. The residential buildings are iconic works of their time, and together, but also individually, they serve textbook examples of infill in a historical period.

I. ÚRI UTCA 23. (SZENTHÁROMSÁG UTCA 9-11.)

- tervező: Virág Csaba, 1969
- lakóépület
- designed by: Virág Csaba, 1969
- residential building

foto: Juhász Norbert

I. SZENTHÁROMSÁG UTCA 13. (ÚRI UTCA 30.)

- tervező: Farkasdy Zoltán, 1970
- lakóépület
- designed by: Farkasdy Zoltán, 1970
- residential building

foto: Juhász Norbert

I. ÚRI UTCA 26-28. (SZENTHÁROMSÁG UTCA 4.)

- tervező: Horváth Lajos, 1972-1978
- lakóépület
- designed by: Horváth Lajos, 1972-1978
- residential building

foto: Juhász Norbert

I. FORTUNA UTCA 16.

- tervező: Dragonits Tamás, 1956
- lakóépület
- designed by: Dragonits Tamás, 1956
- residential building

foto: Huber Dávid

I. ÚRI UTCA 34. (TÓTH ÁRPÁD SÉTÁNY 25.)

- tervező: Farkasdy Zoltán, 1961
- lakóépület
- designed by: Farkasdy Zoltán, 1961
- residential building

foto: Huber Dávid

I. ÚRI UTCA 4. (TÓTH ÁRPÁD SÉTÁNY 11.)

- tervező: Kapsza Miklós, 1964-1967
- lakóépület
- designed by: Kapsza Miklós, 1964-1967
- residential building

foto: Hullár Mátyás

I. ÚRI UTCA 32. (TÓTH ÁRPÁD SÉTÁNY 24.)

- tervező: Farkasdy Zoltán és Dragonits Tamás, 1958-1960
- lakóépület
- designed by: Farkasdy Zoltán and Dragonits Tamás, 1958-1960
- residential building

foto: Huber Dávid

I. DÍSZ TÉR 8. (TÁRNOK UTCA 2., ÚRI UTCA 41.)

- tervezők: Farkasdy Zoltán és Kenessey Attila, 1965-1966
- lakóépület
- designed by: Farkasdy Zoltán and Kenessey Attila, 1965-1966
- residential building

foto: Lantos Ágnes

I. DÁRDA UTCA 3. (ÚRI UTCA 41.)

- tervező: Gáspár Tibor, 1967
- lakóépület
- designed by: Gáspár Tibor, 1967
- residential building

foto: Huber Dávid

ÓBUDAI KÍSÉRLETI LAKÓTELEP • EXPERIMENTAL HOUSING ESTATE IN ÓBUDA

Az Óbudai kísérleti lakótelep az 1956 utáni korszak legérdekesebb és ma is egyedülálló kísérlete, ami az Építésügyi Minisztérium által kidolgozott program részeként jött létre. Tömegtermelésre alkalmas modern lakástípusok kialakítása volt a cél úgy, hogy a díjnyertes pályaműveket prototípusként meg is építették. A lakásterv-pályázatot 1958-ban írták ki, épp csak néhány évvel azután, hogy a magyar építészek a hruscsovi fordulat nyomán kezdték fellellegezni a szocialista realizmus központilag rájuk kényszerített nyomása alól. A tervezőasztalokról lekerülő rajzok az ötvenes évek közepe óta már egyre inkább vállalták a modern attitűdöt a "hosszú hatvanas években". A „szocreál” után az építészek viszonylag nagy függetlenséget élveztek a tervezésben, a korabeli nyugat-európai példákhoz hasonlóan a klasszikus modern építészeti formavilága és építészeti alapelvei tértek vissza ezeken a téglalapútelepeken. A lakásterv-pályázat nyomán 1959-1963 között épültek fel az egy-, két- és háromemeletes, majd a nyolc, kilenc emeletes házak és a sorházak is. A lakások átlagosan 43 m²-esek és 1-2 szobásak, néhány esetben azonban ennél nagyobbak.

The experimental housing estate in Óbuda is the most interesting and still unique experiment of the post-1956 era, created as part of a programme developed by the Ministry of Construction. The aim was to develop modern housing types suitable for mass production, with the awarded entries being built as prototypes. The housing design competition was launched in 1958, just a few years after Hungarian architects had begun to recover from the centrally imposed pressures of socialist realism following the “Khrushchev turn”. The drawings coming off the drawing-boards from the mid-fifties onwards were increasingly adapting the modern attitude of the “long sixties”. After the “szocreál”, architects enjoyed a relatively high degree of independence in design, and, similarly to the Western European examples of the time, the formal style and architectural principles of classical modern architecture were reintroduced in these brick buildings. Following the housing design competition, one-, two- and three-storey houses, then eight-, nine-storey houses and terraced houses were built between 1959 and 1963. The average size of the apartments is 43 m² and they have 1-2 bedrooms, though some of them are larger.

01 FI JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Borostyánkői László (Lakóterv)
- 8 emeletes sávház
- designed by: Borostyánkői László (housing plan)
- 8-storey row house

02 P4, P5, P6 JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Dül Dezső (ÁÉTV)
- 8 emelet + tetőemeletes magasházak
- designed by: Dül Dezső (ÁÉTV)
- high-rise blocks with 8 storeys + rooftop floor

03 404 JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Radnai Lóránd és Rimanóczy Jenő
- 3 emeletes sávház
- designed by: Radnai Lóránd és Rimanóczy Jenő
- 3-storey row house

04 420 JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Körner József (Lakóterv)
- 3 emeletes sávház
- designed by: Körner József (housing plan)
- 3-storey row house

05 124 JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Pásztor Lajos, Márton István (Lakóterv)
- lakóépület
- designed by: Pásztor Lajos, Márton István (Lakóterv)
- residential building

06 604 JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Ancsin Mihály (KÖZTI)
- lakóépület
- designed by: Ancsin Mihály (KÖZTI)
- residential building

07 115 JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Horváth János (Lakóterv)
- sorház kétszintes lakásokkal
- designed by: Horváth János (housing plan)
- terraced house with two-storey apartments

08 116 JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Szőke Gyula (Pécsi T.V.)
- sorház kétszintes lakásokkal
- designed by: Szőke Gyula (Pécsi T.V.)
- terraced house with two-storey apartments

09 210 JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Körner József (Lakóterv)
- egyemeletes sorház
- designed by: Körner József (housing plan)
- single-storey terraced house

10 214 JELŰ ÉPÜLET

- tervező: Südi Ernő és Wágner László (Iparterv)
- egyemeletes sorház
- designed by: Südi Ernő and Wágner László
- single-storey terraced house

MODERN HOMLOKZATOK ANYAGHASZNÁLATA • USE OF MATERIALS ON MODERN FACADES

• A vasbeton a szerkezetépítésben már a két világháború között széles körben elterjedt, azonban a zsaluzási technológiák kezdetlegessége még a '60-as években sem tette alkalmassá ezt az építőanyagot homlokzatok alakítására. Így a vakolt felületek mellett továbbra is a már jól bevált téglaburkolat, természetes vagy vágott kőlapok, igényesebben kialakított épületeknél kerámia burkolatok, műkö felületek adtak lehetőséget a homlokzatképzéshez. A Cseppkő utcai gyermekotthon épületeinek természetes homlokzata a természetbe illeszkedést segíti. A Hevesi Sándor téren álló színházépületet Zsolnay pirogránit dombormű burkolata teszi ünnepléssé. A Bécsi utcai saroktelken álló irodaházat átalakították, ugyanakkor az üvegpiramissal kiegészített tömegforma és az új kőlap burkolat az eredeti építészeti értékeket tovább gazdagította. Ebben az időszakban a téglaburkolat használata inkább a lakóépületeken jellemző. A nyerstégla felületek a '60-as években épült házakon a modern építészeti tömegformák kiemelését szolgálták a történeti stílusokra jellemző téglarchitektúrával ellentétben, ahol a téglá díszítőelem szerepét töltötte be.

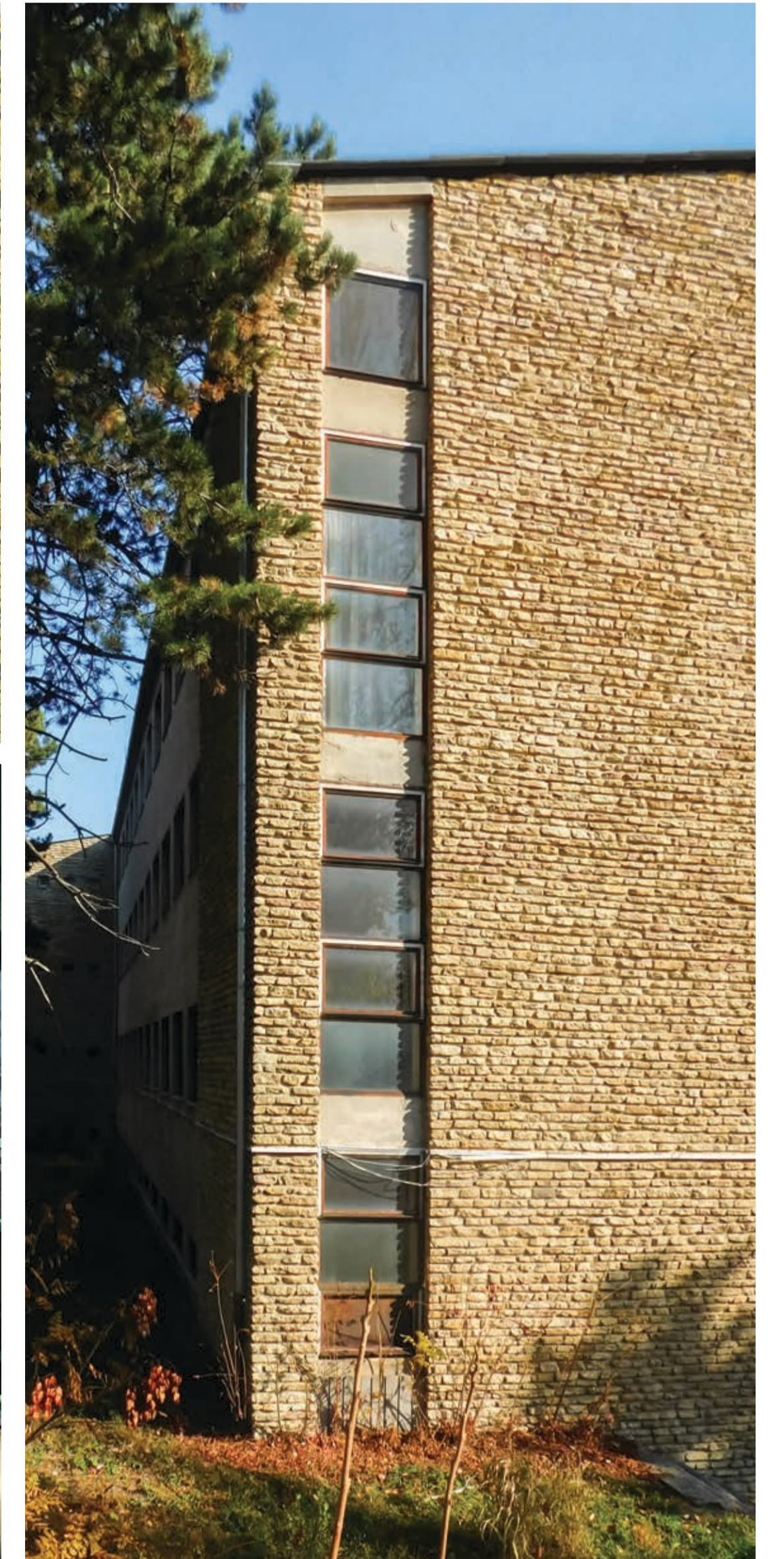
• Reinforced concrete was already widely used in structural construction between the two world wars, but the primitive stage of development of formwork technologies did not make it suitable for facade construction even in the 1960s. Thus, in addition to plastered surfaces, the tried and tested brick cladding, natural stone or cut stone slabs and, in more sophisticated buildings, ceramic tiles and artificial stone surfaces were still used for facades. The buildings of the children's home in Cseppkő str. have a natural stone facade to blend in with nature. The theatre building at Hevesi Sándor sq. is given a solemn appearance by a Zsolnay pyrogranite relief. The office building on the corner of Bécsi str. has been altered, but the masonry and new stone cladding, with the addition of a glass pyramid, has enriched the original architectural values. The use of brick cladding was more common on residential buildings during this period. On the houses built in the 1960s, the use of exposed brickwork served to emphasise modern architectural massing, in contrast to the brick architecture typical of the historical styles, where brick was used as a decorative element.

II. CSEPPKŐ UTCA 74.

- tervező: Preisich Gábor, 1964
- eredetileg Münnich Ferenc Gyermekotthon
- designed by: Preisich Gábor, 1964
- originally: Münnich Ferenc Children's Home

foto: Hullár Mátyás

VII. HEVESI SÁNDOR TÉR 4.

- tervező: Azbej Sándor, 1966
- eredetileg Nemzeti Színház, Pesti Magyar Színház
- designed by: Azbej Sándor, 1966
- originally: National Theatre, Magyar Theatre

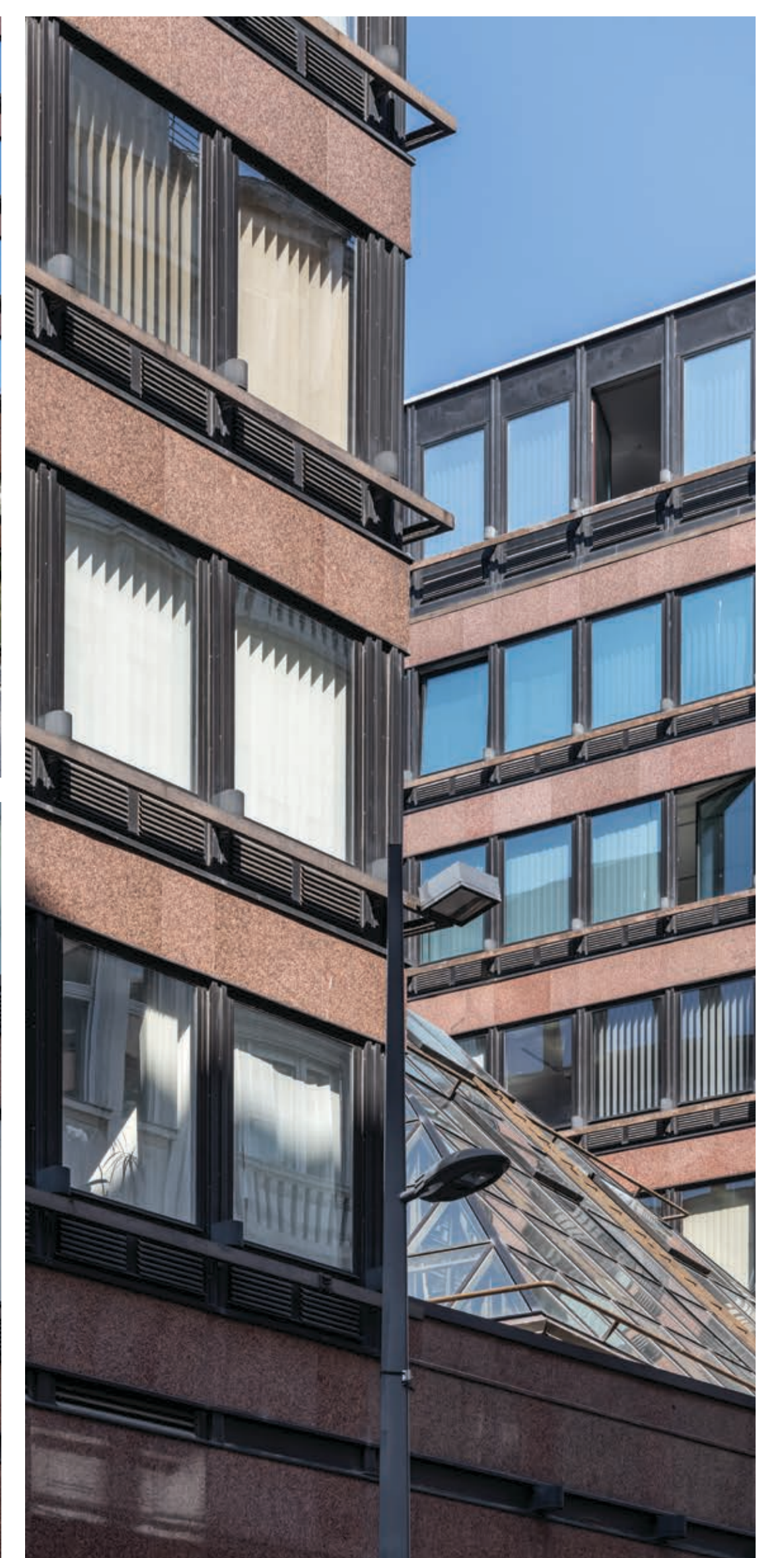
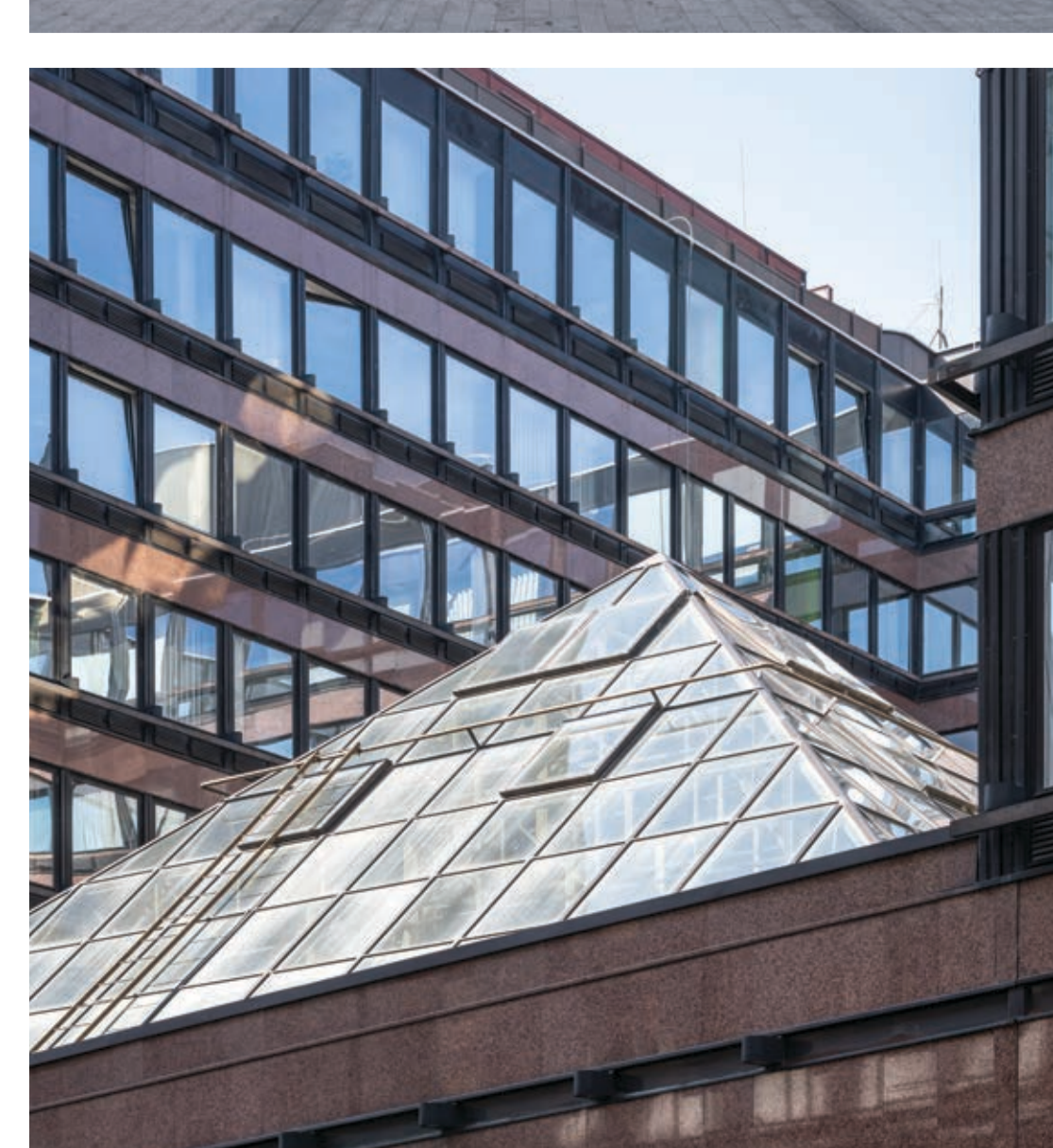
foto: Bartha Gyöngyi

V. BÉCSI UTCA 4. (DEÁK FERENC UTCA 7-9.)

- tervező: Gulyás Zoltán, 1963-1964
- eredetileg a CHEMOLIMPEX irodaháza
- designed by: Gulyás Zoltán, 1963-1964
- originally: office building of CHEMOLIMPEX

foto: Juhász Norbert

I. VÁRKERT RAKPART II.

- tervező: Vedres György és Weisz Gyula, 1959-1962
- lakóépület
- designed by: Vedres György and Weisz Gyula, 1959-1962
- residential building

foto: Lantos Ágnes

II. HANKÓCZY JENŐ UTCA 30-32.

- tervező: Mináry Olga, 1973
- lakóépület
- designed by: Mináry Olga, 1973
- residential building

foto: Juhász Norbert

II. GVORSKOCSI UTCA 22-24.

- tervező: Jánossy György és Hrecska József, 1966-1968
- lakóépület
- designed by: Jánossy György and Hrecska József, 1966-1968
- residential building

foto: E. Juhász Veronika

XI. FEHÉRVÁRI ÚT 108-112.

- tervező: Rimánóczy Jenő, 1960-1963
- irodaház
- designed by: Rimánóczy Jenő, 1960-1963
- office building

foto: Huber Dávid

XI. FEHÉRVÁRI ÚT 17.

- tervező: Gulyás Zoltán, 1957-1960
- lakóépület
- designed by: Gulyás Zoltán, 1957-1960
- residential building

foto: Barta Gyöngyi

XII. HAJNÓCZY JÓZSEF 4.

- tervező: Tokár György és Emőd Attila, 1958-1965
- lakóépület
- designed by: Tokár György and Emőd Attila, 1958-1965
- residential building

foto: E. Juhász Veronika

DEKORATÍV RÉSZLETEK • DECORATIVE DETAILS

• A XX. század építészetének fejlődésére a technizmus és a célszerűség elve nagy hatást gyakorolt. Ebből eredően fordulóponthoz érkezett az addig egyértelmű viszony az épületek díszítésével kapcsolatban is. Míg a '30-as években a modern építészeti formáknak még előszeretettel alkalmazták történeti és népies motívumokat, addig a II. világháborút követő újjáépítések idején inkább a funkcióból, az anyagszerűségből származtatható dekorációk használata vált uralkodóvá. A Várfokegy utcai lakóépületek nyugati tájolású lakásaihoz tartozó loggiáit képzőművészeti igényességgel megkomponált, kőcsipkeszerű árnyékoló felületek határolják. A földszinti plasztikus kőburkolat különleges látványt nyújt. A Csalogány utcai épület délnyugati homlokzati szakasza, kis lőrészerű nyílásokat kapott az egyik lépcsőház különleges bevilágításához. A Tárnok utcai lakóépület grafitászürke mázas kerámiaburkolata vagy a Táncsics Mihály utcai ház egymáshoz szorosan csatlakozó „zárterkélyeinek” almazöld, anyagát tekintve apró mázas mozaik burkolata, valamint a József körüti épület kőburkolatú raszterekben lévő kekeszöld színű, kerámia burkolatú parapetfalak mind az épületek szerkezeteit, struktúráját emelik ki.

• The development of architecture in the 20th century was strongly influenced by the principles of technicism and expediency. As a result, the hitherto clear-cut relationship with the decoration of buildings reached a turning point. Whereas in the 1930s, modern architecture still favoured the use of historical and folk motifs, the use of decorative elements derived from function and materiality became predominant in the post-World War II reconstruction period. The loggias of the west-facing apartments in the residential buildings in Várfokegy street are bordered by stone chip-like shading surfaces composed with artistic sophistication. The plastic stone cladding on the ground floor is a special sight. The south-western façade of the building in Csalogány street has been provided with small slit-like openings for special lighting of one of the staircases. The graphite-grey glazed ceramic tiling of the Tárnok street residential building or the apple-green mosaic tiling of the closely connected "bay windows" of the Táncsics Mihály street building, made of a small glazed mosaic, as well as the bluish-green ceramic-clad parapet walls in the stone-clad rasters of the József Boulevard building all highlight the structures of the buildings.

01 I. VÁRFOK UTCA 16-18.

- tervező: Benkhard Ágost és Cleve Rudolf, 1957-1959
- lakóépület
- designed by: Benkhard Ágost and Cleve Rudolf, 1957-1959
- residential building

02 I. VÁRFOK UTCA 15.

- tervező: Benkhard Ágost és Cleve Rudolf, 1957-1959
- lakóépület
- designed by: Benkhard Ágost and Cleve Rudolf, 1957-1959
- residential building

03 I. TÁNCSICS MIHÁLY UTCA 20.

- tervező: Boross Zoltán és Dávid Károly, 1963
- lakóépület
- designed by: Csics Miklós, 1958-1959
- residential building

04 I. CSALOGÁNY UTCA 14-18.

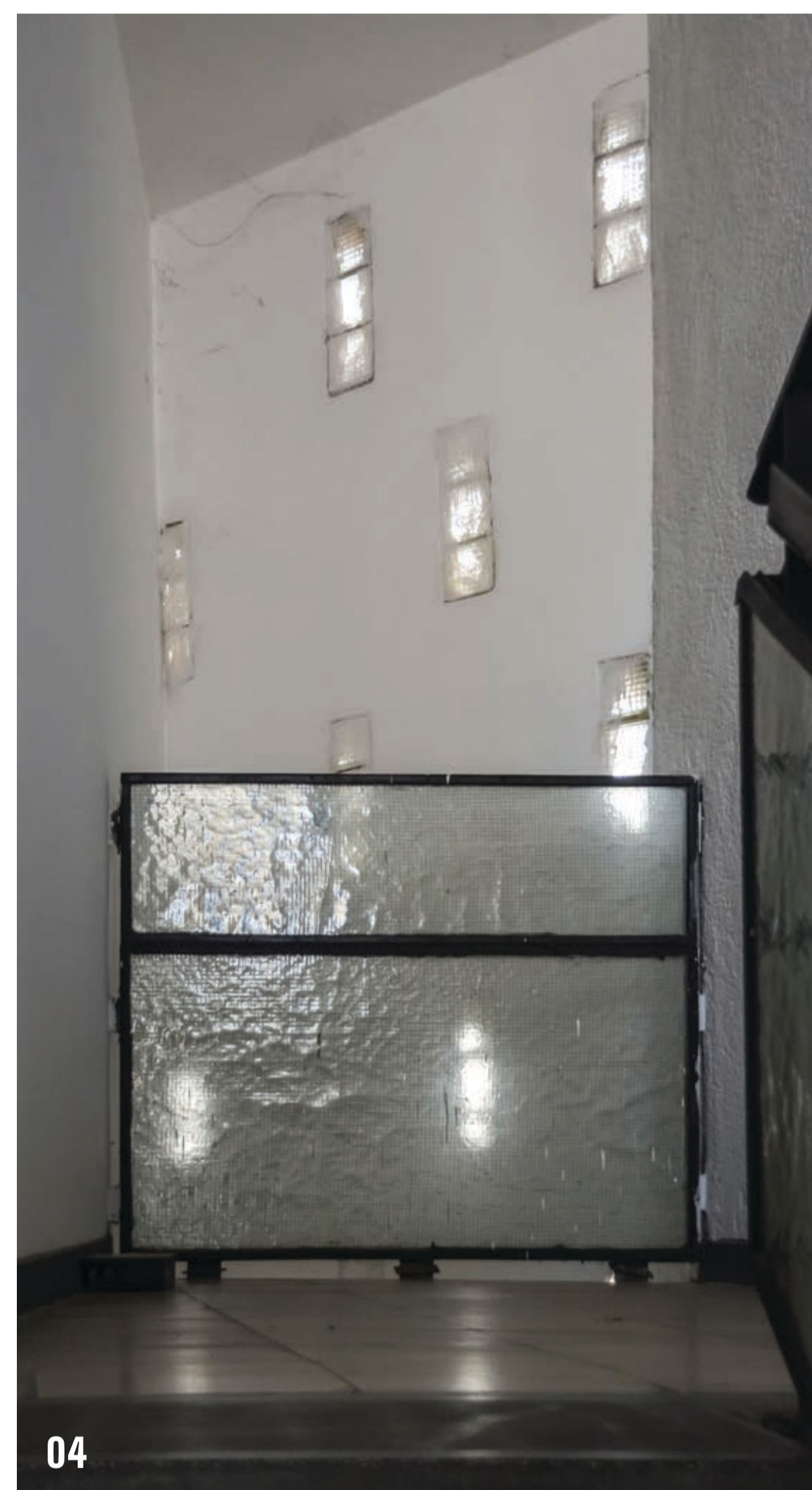
- tervező: Gáspár Tibor, 1966
- lakóépület
- designed by: Gáspár Tibor, 1966
- residential building

05 VIII. JÓZSEF KÖRÜT 86.

- tervező: Csics Miklós, 1958-1959
- lakóépület
- designed by: Csics Miklós, 1958-1959
- residential building

06 I. TÁRNOK UTCA 13.

- tervező: Gulyás Zoltán és Reimholz Péter, 1973-1974
- lakóépület
- designed by: Gulyás Zoltán and Reimholz Péter, 1973-1974
- residential building

A MODERN LETISZULT FORMAVILÁGA · THE CLEAN LINES OF MODERN ARCHITECTURE

• A modernitás kontra nemzeti építészet Magyarországon már a XX. század kezdete óta erősen megosztó tényezőként jelentkezett. Ez a szemléletbeli különbség két táborra osztotta az építészeket. Ebben a közegben a modern stílus egyetemes semlegessége sosem tudott igazán gyökeret verni, idegen maradt, várostörténetileg is zárványként jelentkezett. A modern építészet karakterénél fogva kezdetlől szociális tartalmat hordozott, és baloldali eszményekkel volt elsősorban asszociálható. Lassacskán mégis a gazdag elit kedvelt stílusává vált, a szocialista blokk országokban pedig egy rövid, háború utáni periódust követően kifejezetten a romlott Nyugat megvetendő és tiltott jelképévé, szemben az ötvenes évektől szovjet mintára kötelező „szocreál”-al. A szocreál időszakot követően a stílus-utalásoktól mentes modern követése már nemcsak az ipari épületeknél volt tetten-érhető, minthogy ezek a ráció és a szerkezeti kísérletezés terepei voltak, hanem a lakóépületeknél is. Formailag az őszinteség és a konstruktivizmus jellemzi ezeket az épületeket, aminek lényege a racionális rend, az egyensúly és a nyugalom megteremtése volt, szigorú mértani formákból építkezve, arányos és világos szerkesztéssel.

• *Modernity versus national architecture has been a strongly divisive factor in Hungary since the beginning of the 20th century. This difference in outlook divided architects into two camps. In this environment, the universal neutrality of modern style could never really take root. It remained alien and appeared as an enclave in urban history. By its very nature, modern architecture was social in content and could be associated primarily with left-wing ideals from the outset. Yet it gradually became the preferred style of the wealthy elite and, in the countries of the socialist bloc, after a brief post-war period, a despised and forbidden symbol of the decadent West, as opposed to the "szocreál" (socialist realism), which became obligatory from the 1950s onwards, following the Soviet model. After the period "szocreál", the pursuit of modernity, free of stylistic references, was no longer evident in industrial buildings only, i.e. the sites of rationality and structural experimentation, but also in residential buildings. Formally, these buildings were characterised by honesty and constructivism, the essence of which was the creation of rational order, balance and tranquillity, based on strict geometric forms, with a clear and proportionate structure.*

I. HEGVALJA ÚT 1. (ALADÁR UTCA 2/A)

- tervező: Pázmándi Margit, 1964-1969
- lakóépület
- designed by: Pázmándi Margit, 1964-1969
- residential building

foto: Hullár Mátyás

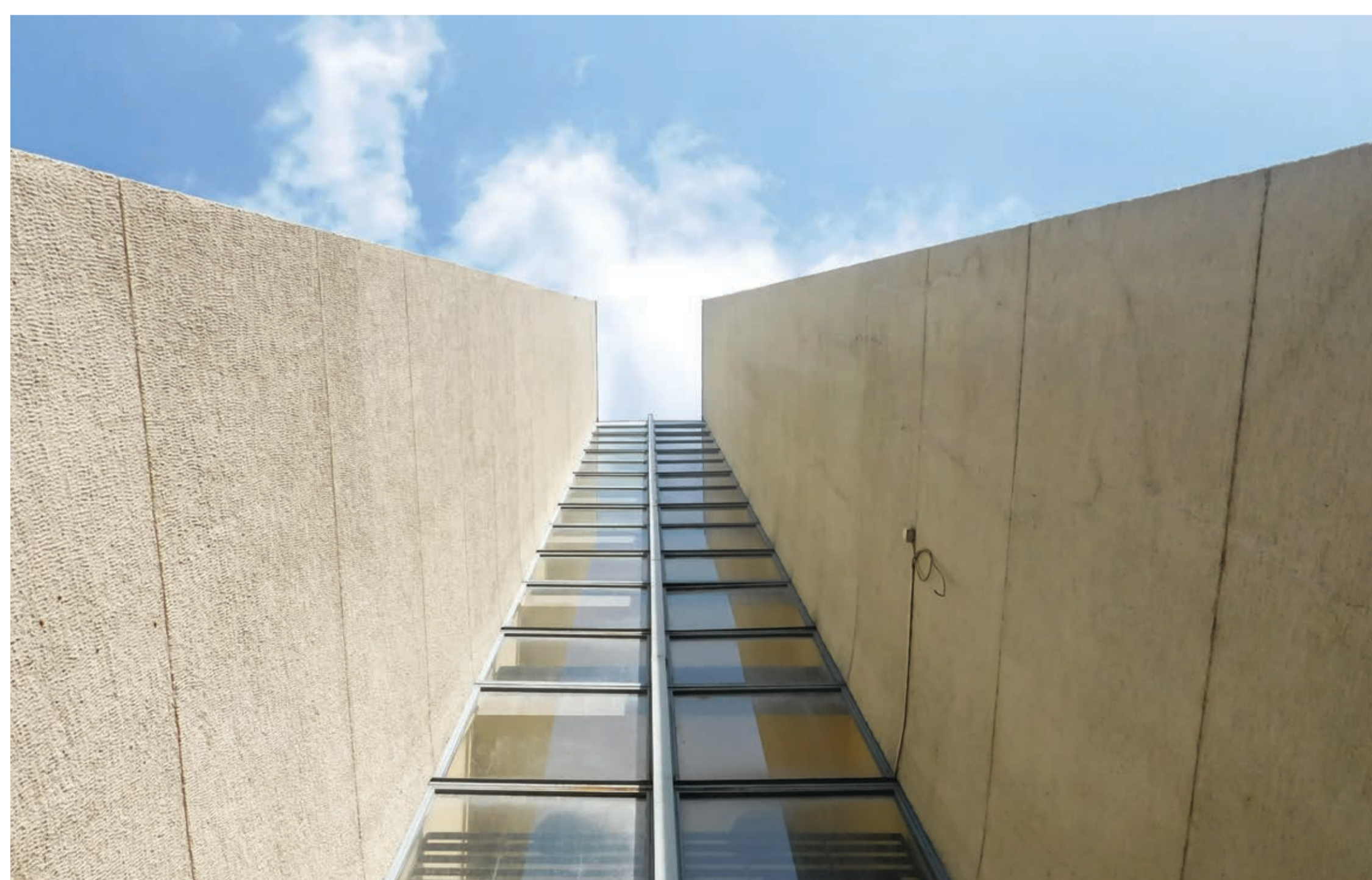
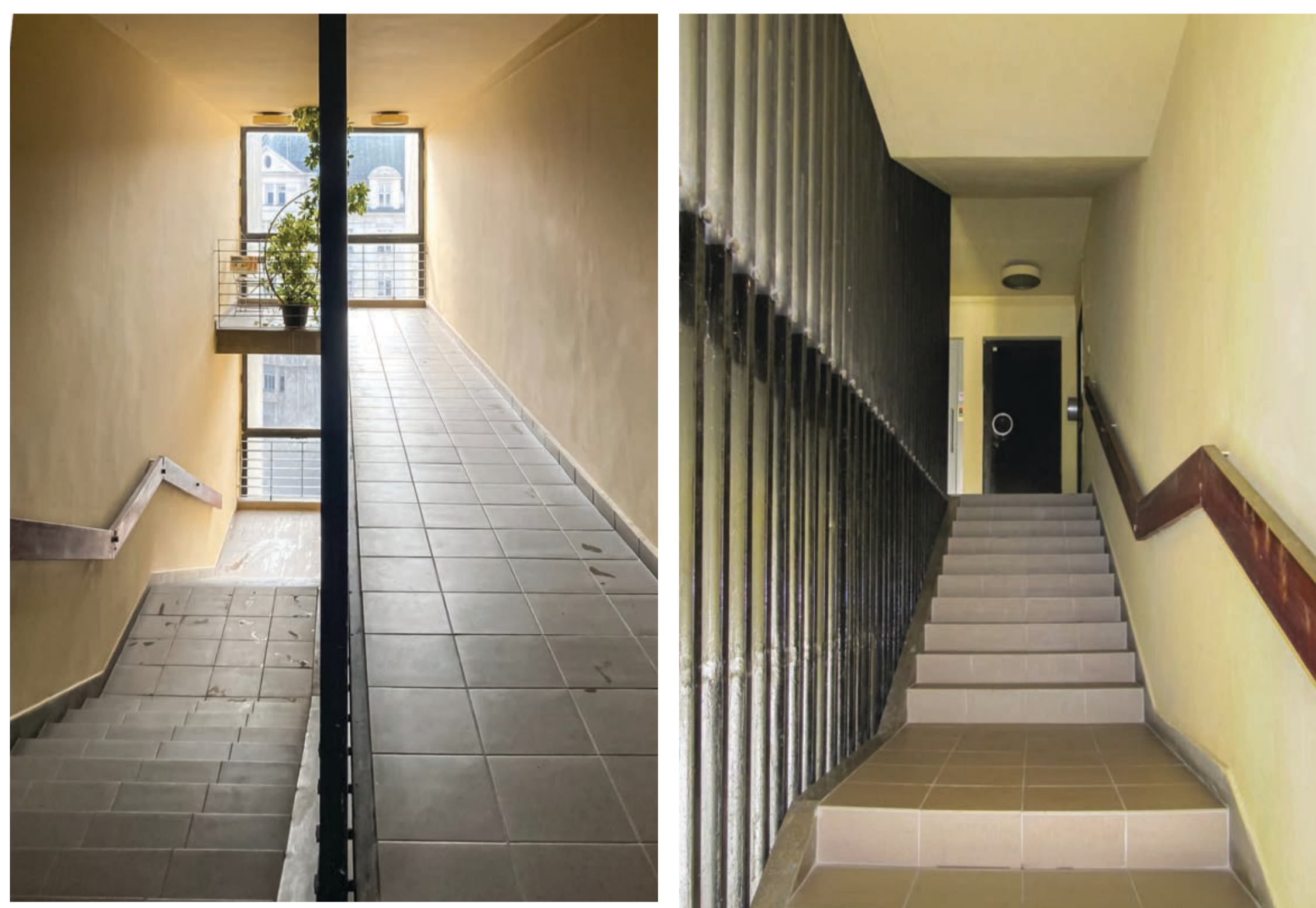

V. JÓZSEF NÁDOR TÉR 8.

- tervező: Földesi Lajos, 1966
- lakóépület
- designed by: Földesi Lajos, 1966
- residential building

foto: Huber Dávid

VIII. LUTHER UTCA 4-6.

- tervezők: Kiss Albert, 1968
- lakóépület
- designed by: Kiss Albert, 1968
- residential building

foto: Huber Dávid

MODERN IPARI ÉPÜLETEK · MODERN INDUSTRIAL BUILDINGS

• A '60-as években a második és a harmadik ötéves terv a lakásépítést és az ipari beruházásokat preferálta. A szakemberek közül sokan a második világháború előtt is dolgoztak. Értékes tapasztalataik jó szolgálatot tettek a tervezés és a kivitelezés során. Készültek olyan épületek, melyek a fix tartószerkezeten belül változtatható – mozgatható és eltávolítható szerkezeti elemekkel – és univerzális megoldású gépészeti és energetikai hálózattal rendelkeztek. Ezt a rendszert a Beloiannisz Híradástechnikai Gyár üzemi főépületének esztétikusan racionális tömegkompozíciója testesítette meg a Fehérvári úton. A '60-as évek villamosenergia-ipari beruházásai az ERŐTERV és az IPARTERV kooperációjában készültek, jelentős részben Lestyán Ernő és munkatársai tervezésével. Ezek sorából az 1950-es évek végétől több változatban is kidolgozott típusú, mint a Dob utcai transzformátor-állomás épülete emelkedik ki. A részben előregyártott, részben monolit szerkezetű, vörös téglá burkolatú, magas és karcsú ablakokkal áttört épület kompozíciójába gondosan beilleszkednek a homlokzatokon futó technológiai elemek is. Az épület nemes anyaghasználatá és a tömeg zártsága a kor építészetének szoborszerű mementója.

• In the 1960s, the second and third five-year plans favoured housing and industrial investment. Many of the professionals had worked before the Second World War as well. Their valuable experience served them well in planning and construction. Buildings were constructed that had variable (movable and removable) structural elements within the fixed supporting structure, and a universal solution for the mechanical and energy network. This system was embodied in the aesthetically rational mass composition of the main factory building of the Beloiannisz Telecommunications Factory on Fehérvári road. The power industry projects of the 1960s were built in cooperation between ERŐTERV and IPARTERV, largely designed by Ernő Lestyán and his colleagues. The most notable of these was the model design elaborated in several versions from the late 1950s, exemplified by the building of the Dob street transformer station. The technological elements running along the facades are carefully integrated into the composition of the building of a partly prefabricated and partly monolithic structure, with red brick cladding and tall and slender windows. The use of precious materials of the building and the enclosure of its mass make it a sculptural memento of the architecture of the period.

XI. FEHÉRVÁRI ÚT 58-68.

- tervező: Arnóth Lajos és Szendrői Jenő, 1962-1964
- eredetileg: Beloiannisz Híradástechnikai Gyár
- designed by: Arnóth Lajos and Szendrői Jenő, 1962-1964
- originally: Beloiannisz Telecommunications Factory

foto: Juhász Norbert

VII. DOB UTCA 10.

- tervező: Lestyán Ernő, 1965-1969
- transzformátorállomás
- designed by: Lestyán Ernő, 1965-1969
- transformer station

foto: Juhász Norbert

BRUTALIZMUS • BRUTALISM

• A brutalizmus, mint stílusirányzat neve a francia beton brut (nyers, csupasz beton) kifejezésből ered, ami az épületek fő építőanyaga és egyben homlokzati megjelenésük, karakterük meghatározója. A túlzottan absztrakttá vált modernizmus után az építészek vágytak visszatérni az anyagszerűséghez, a beton, a téglá és a fa használatához. Bár a korai időszakban a szerkezet és az anyag láthatósága jellemezte a brutalizmust, később a formák, a szobor- és tömbszerűség került előtérbe. Ez a karakter éppen a modernista építészet transzparenciájának ellentéte volt. A nyers és zsaluzott beton mellett provokativan kihangsúlyozták az egyes elemeket, például a konzolosan kiálló gerendavégeket vagy a hosszabbra meghagyott kifolyókat. A brutalista épületek nem illeszkednek bele a környezetbe, megjelenésükkel magukra vonják a figyelmet. A Thököly úti épület a brutalista építészeti korszak magyarországi példájának egyike, a lépcsőzetes kialakítású, vasbeton szerkezetű, impozáns méreteivel, kifinomult építészeti részleteivel. A Nyírpalota úti „víztoronyházként” ismert magasház az Újpalota lakótelep jellegzetes eleme. 1975-ben csúszózsálas építéstechnikával készült el, kevesebb mint egy év alatt.

• Brutalism as a stylistic movement derives its name from the French term beton brut (raw, bare concrete), which is the main building material and the defining feature of the facades and character of buildings. After modernism had become overly abstract, architects longed for a return to materiality, using concrete, brick and wood. Although in the early period Brutalism was characterised by the visibility of structure and material, later on forms and sculpture-like and block-like appearance came to the fore. This character was the very opposite of the transparency of modernist architecture. In addition to the raw and formworked concrete, individual elements, such as cantilevered beam ends or spills left extended, were provocatively emphasised. Brutalist buildings do not blend in with their surroundings, but rather draw attention to themselves. The building in Thököly street is one of the few examples of Brutalist architecture in Hungary, with its stepped, reinforced concrete structure, imposing dimensions and sophisticated architectural details. The high-rise building on Nyírpalota road, known as the "water tower house", is a characteristic feature of the Újpalota residential area. It was completed in less than a year in 1975 using the slipform construction technique.

XIV. THÖKÖLY ÚT 60.

- tervező: Mónus János, 1971-1973
- eredetileg: Országos Kisipari Szövetkezet székháza
- designed by: Mónus János, 1971-1973
- originally: Headquarters of the National Small Industries Cooperative

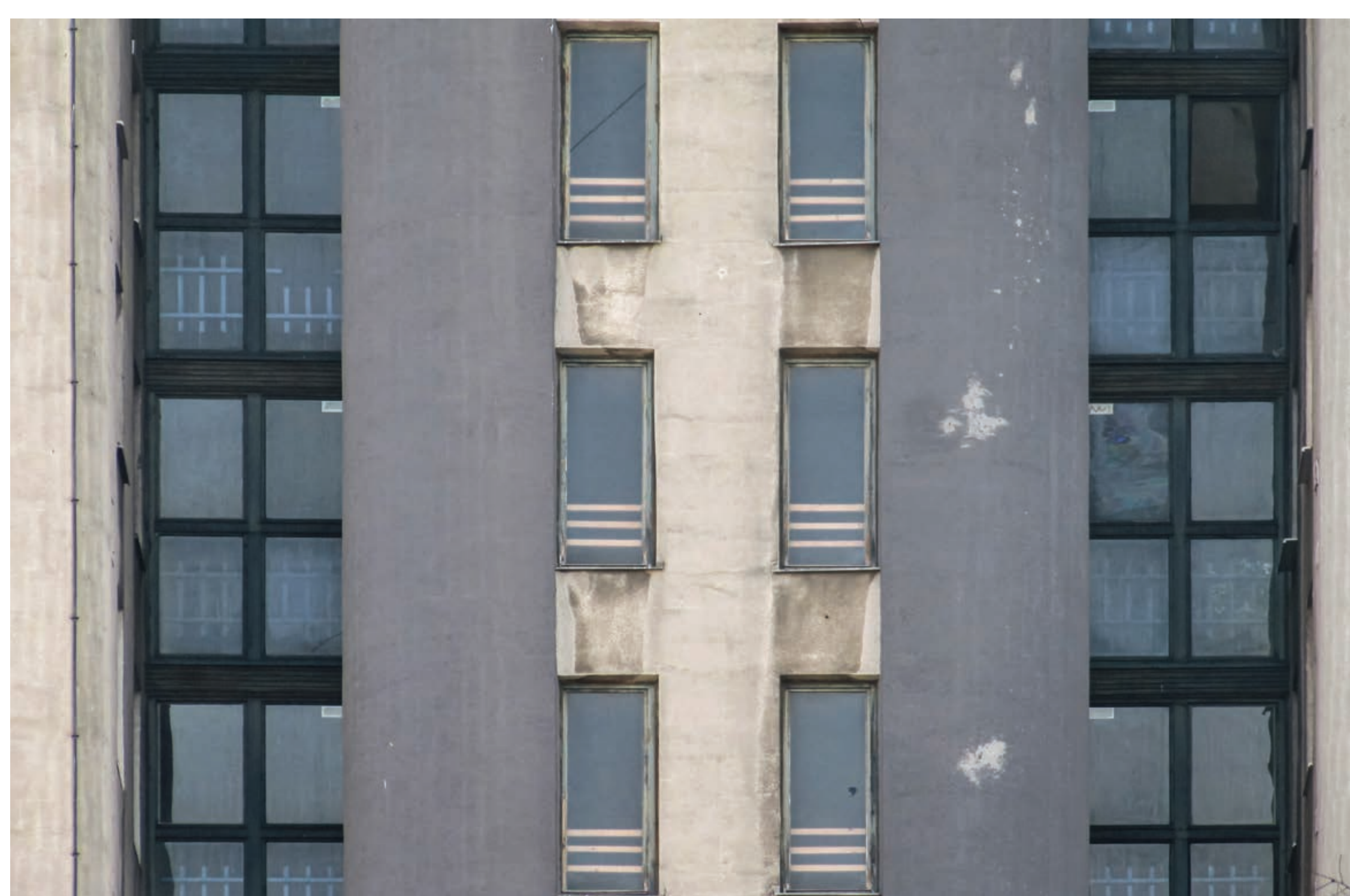
foto: Juhász Norbert

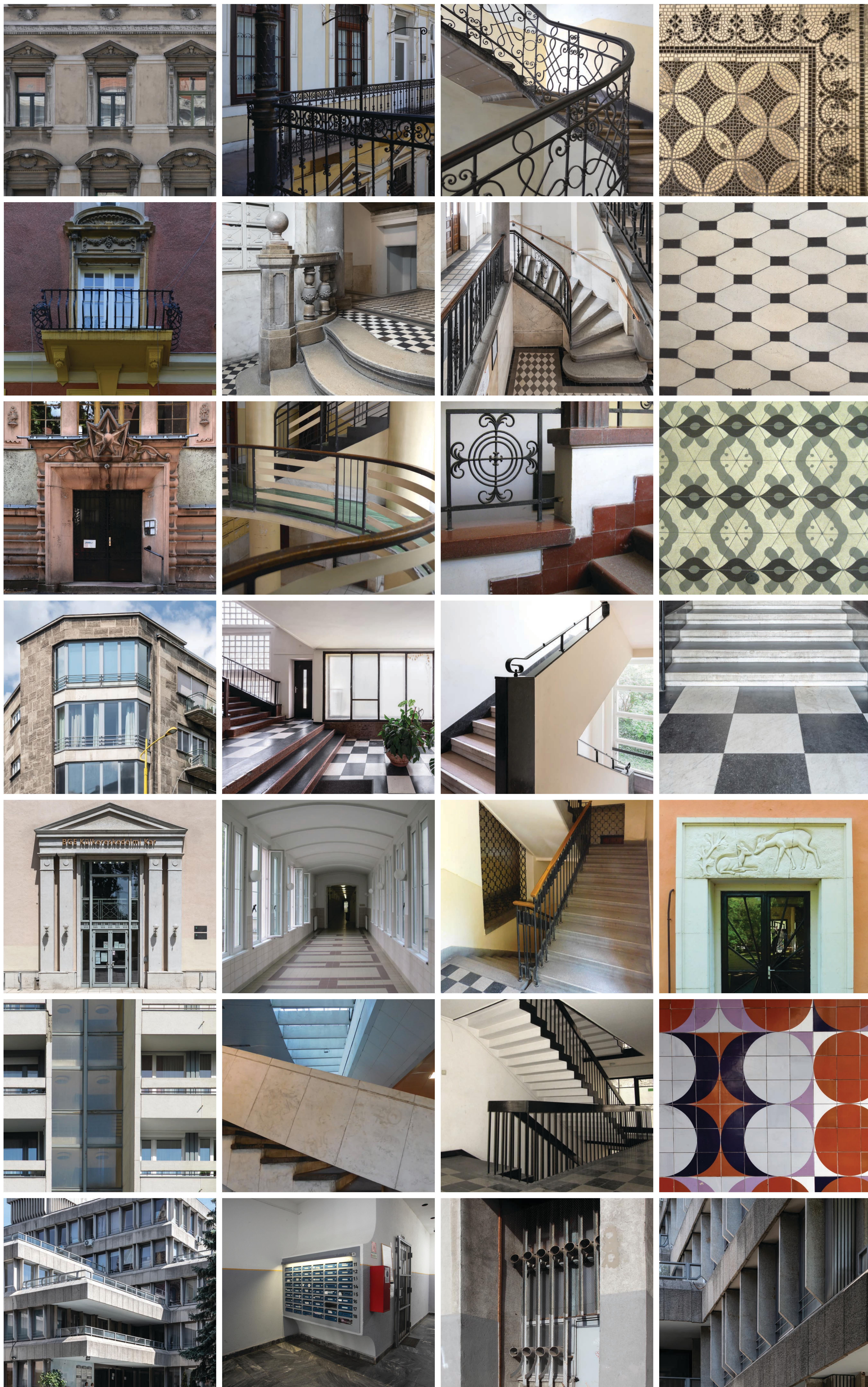

XV. NYÍRPALOTA ÚT 71.

- tervezők: Tenke Tibor és Mentés Endre, 1970-1975
- víztoronyház
- designed by: Tenke Tibor and Mentés Endre, 1970-1975
- water tower house

foto: F. Szakmány Judit
BTM Kiscelli Múzeum - Virtuális Letélemtetés projekt

EKLEKTIKA · ECLECTICISM

NEOBAROKK · NEO-BAROQUE

ART DECO

ART DECO · EARLY MODERN

KORAI MODERN · EARLY MODERN

SZOCREÁL · SOCIALIST REALISM

MODERN · MODERN

BRUTALIZMUS · BRUTALISM

IMPRESSZUM

Készült Budapest Főváros Önkormányzata megbízásából

Szakmai irányító:
Budapest Főváros Főpolgármesteri Hivatal,
Városrendezési Főosztály
Erő Zoltán főépítész, főosztályvezető

Szerkesztés, szöveg:
Városrendezési Főosztály, Építészeti Értékvédelmi Csoport:
Engedyéné Juhász Veronika csoportvezető
Jauernik Zsófia
Lantos Ágnes
Capdeho Ákos

Grafikai terv:
Barta Gyöngyi

2022. augusztus

IMPRESSUM

Published by the Municipality of Budapest

Professional supervisor:
The Mayor's Office of Budapest,
Department of Urban Planning
Zoltán Erő Chief Architect, Head of Department

Editor, text:
Department of Urban Planning, Architectural Heritage Protection Group:
Veronika Engedyéné Juhász Team Leader
Zsófia Jauernik
Ágnes Lantos
Ákos Capdeho

Graphic design:
Gyöngyi Barta

August, 2022